

DANKWOORD uitgesproken door EM. PROF. DR. WILLY MARTIN bij de uitreiking van de eerste SIMON STEVIN-PENNING door de Stichting voor Nederlandstalige Terminologie (NL-TERM) te BRUGGE op 15 oktober 2021

Geacht NL-Term-bestuur,

Beste gebruikers en lief-hebbers van de Nederlandse taal, in het bijzonder de Nederlandse vaktaal,

Goede collega's,

Dames en heren hier, in de zaal en thuis, on line,

hoewel ik zeer dankbaar, trots en vereerd ben omwille van het feit dat mij hierbij de allereerste Simon Stevin-penning te beurt valt, ben ik toch ook enigszins verbaasd, '**ver-wonderd**', om het Simon Stevin parafraserend, te zeggen. Misschien is het het achtbare NL-Term-bestuur immers ontgaan dat ik sinds een klein decennium de overstap, de oversteek heb gemaakt van de lexicologie en terminologie naar de **poëzie** en dan ook in de afgelopen jaren meer gepubliceerd heb op het laatste dan op het eerste gebied. Nu denken we bij terminologie allicht in de eerste plaats aan eenduidige, ondubbelzinnige woorden en uitdrukkingen, termen zeg maar, terwijl in de poëzie eigenlijk voor elk gedicht de taal weer opnieuw wordt uitgevonden en dus een vorm van **meerzinnigheid** in stand wordt gehouden. Terminologie en poëzie lijken derhalve op het eerste gezicht niet veel met elkaar gemeen te hebben. Hoewel, misschien is inderdaad niets wat het lijkt, ik heb mij dan ook voorgenomen naar aanleiding van de uitreiking van de Simon Stevin-penning, samen met u, de al of niet vermeende kloof tussen terminologie en poëzie wat nader tegen het licht te houden. Ik gebruik daarbij datgene wat terminologen resp. dichters *doen* als operationele definities van wat terminologie resp. poëzie *is*. Als vindplaatsen, voorbeelden, van terminologische 'data', gebruik ik vragen en antwoorden zoals ze te vinden zijn op het **NL-Term-forum**. Dat is een platform waarop problemen, nieuws en andere informatie van terminologen worden 'gepost'; zie www.forum.nlterm.eu). Daartegenover zorgen gedichten van enkele van mijn favoriete dichters, voor de 'poëtische' input, iets wat, ik geef het gelijk toe, uiteraard een zeer subjectieve keuze is. In wat volgt, bekijk ik deze data vanuit vier invalshoeken om verschillen dan wel gelijkenissen tussen beide op het spoor te komen.

Een **eerste insteek** is wat ik 'de **zoektocht naar de 'juiste' term/het 'juiste' woord**' zou willen noemen.

Een mooi voorbeeld hiervan is te vinden op het genoemde terminologieplatform bij de discussie rond de term 'social distancing'. Daar staat o.m. het volgende te lezen: 'Het verbaast natuurlijk niet dat bij het begin van de corona-uitbraak vragen naar de eventueel Nederlandse benaming aan bod kwamen. In de nieuwsmedia noemt men het 'op ten minste anderhalve meter afstand van elkaar gaan staan' 'social distancing', maar moet dat zo nodig in het Engels? En dus is de vraag: wie heeft het *ultieme* voorstel dat we kunnen navolgen?' (let op het adjectief) of nog: 'wat is een *betere* aanduiding dan 'social' voor iets wat voornamelijk een 'fysieke' afstand impliceert?'. Bij de discussie komen verschillende mogelijkheden aan bod: 'afstand houden', 'afstandsregel', 'anderhalvemeterregel', 'afstandsprincipe' etc. Ze worden gewikt, gewogen en met elkaar vergeleken en in dat opzicht verschillen terminologen en dichters niet zo erg veel van elkaar. Eigenlijk zou je kunnen zeggen dat terminologen en terminografen zich zeer bewust met taal bezig houden, taal gebruiken op een precieze, doordachte, 'spiegelende' of 'constige' wijze om het met de woorden van Simon Stevin te zeggen, weloverwogen dus, en zo doen dichters dat ook. Een mooi voorbeeld hiervan vinden we bij **Judith Herzberg** in het gedicht *Behoedzaam* waarin ze 'behoedzaam' tegenover 'voorzichtig' stelt:

Behoedzaam is iets anders dan voorzichtig

behoedzaam is twee handen als een koepel

boven iets kostbaars. Je kunt het net niet zien

maar het is iets van waarde, raad je.

Dit betekent natuurlijk niet dat goede dichters ook goede terminografen zouden zijn of omgekeerd, daarvoor is meer nodig dan taalgevoel en precisie, maar de grondhouding bij beiden en het belang dat gehecht wordt aan de systemische relatie tussen woorden en delen van woorden, toont opvallend veel overeenkomst.

Een ander, opvallend kenmerk van het terminologische bedrijf is de aandacht voor **neologismen**.

Veel van de berichten op het Forum hebben dan ook met neologismen of nieuwvormingen te maken, sommige verwijzen zelfs expliciet naar **Simon Stevin**. Stevin staat immers, zoals u weet, niet alleen als geniaal en veelzijdig wetenschapper en uitvinder (o.m. op het gebied van de wiskunde, de mechanica, de zeevaart, de bouwkunde, de logica en de krijgskunde) bekend, maar ook als munter van veel nieuwvormingen in het Nederlands: dankzij hem gebruiken we en spreken we over 'meridiaan', 'omtrek', 'driehoek', 'vierkantwortel', 'meetkunde' enzovoort, en ook als blijkt dat een deel van de termen die hij 'invoerde' al langer in zwang waren en andere geen blijvers waren, – ik verwijs hiervoor naar het onderzoek van **Marjolein Kool** (1992) –, toch blijft het feit dat met name wie wetenschap bedrijft nieuwe, 'diepere' inzichten verwerft, nieuwe zaken ontdekt en die dus ook moet kunnen benoemen. In dat opzicht worden vak- en wetenschapstalen, hoewel ze meestal in de 'breedte', hun reikwijdte, beperkt zijn, (daarom ook subtalen genoemd worden) tot een voortdurende aanwas van nieuwe termen voor nieuwe begrippen 'gedwongen'. Dichters verschillen hier duidelijk van terminologen. Het motief voor nieuwvormingen in de poëzie is niet zozeer een zgn. objectieve werkelijkheid, maar een subjectieve. Het is niet de werkelijkheid die verandert, maar de kijk op de werkelijkheid en de weergave en manier van kijken. De Tachtigers bv. met Gorter als absoluut exponent beschouwen poëzie als de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie. Als **Gorter** in *Mei* veel nieuwe woorden gebruikt zoals o.a. 'hemelnevelingen', 'kronkeltongen', 'oaselanen' of 'versneeuwen', dan heeft dat dan ook niet zozeer met dé maar met zijn impressie, zijn subjectieve waarneming van de werkelijkheid te maken. Terminologische en poëtische nieuwvormingen verschillen functioneel dan ook sterk van elkaar, richten zich tot verschillende doelgroepen elk met hun eigen regels voor acceptatie en formatie, al zal bij beide de rol van samenstellingen een belangrijke plaats innemen, iets wat ook al bij Stevin het geval was.

Een derde invalshoek heeft met te maken met het soort kennis dat poëzie en terminologie vóóronderstellen. Wie wil weten wat 'field lab evenement' betekent (zie het bericht dat op 10 juli dit jaar werd gepost) dient in grote mate over domeinkennis, i.c. kennis van moderne technologie, te beschikken. Daartegenover staat dat, als in gedichten termen voorkomen, het niet zozeer om denotatieve, wel om connotatieve semantische kennis gaat. Ter illustratie citeer ik de aanhef van het gedicht *Biologie voor de jeugd* van **Leo Vroman**. Vroman, gestorven in 2018, was naast een gerenommeerd wetenschapper en bioloog, o.a. bekend omwille van het Vroman-effect (ter herkenning en opsporing van bepaalde bloedstollingsverschijnselen), ook een begenadigd dichter. In de volgende passage over 'hoofdhaar' is echter niet de bioloog, wel de dichter aan het woord, wat meteen het onderscheid tussen de beiden duidelijk maakt.

*Hoofdhaar is een knolgewas.
Jij hebt knolletjes in je huid.
Taai en herfstachtig gras
komt daar geregeld uit.
En ieder knolletje is een knoest
van o wel duizend cellen.
Studeerde je his-to-lo-gie
dan moest je die allemaal tellen.
Ik echter zeg alleen maar dit:
dat onder haar en schedelbeen
een buidel hersencellen zit,
en dat daarvan één cel alleen
wel duizend gedachten wekt.*

Of nog. De dichter **Gerrit Krol**, auteur van o.a *Het gemillimeterde hoofd* en van opleiding wiskundige en computerprogrammeur, -- Stevin zou hem een 'telder' genoemd hebben --, wist als geen ander hoe 'een rechte' wiskundig te definiëren, maar als hij in 1975 het gedicht *De rechte lijn* schrijft, gaat het als volgt:

*Komt in de natuur een rechte lijn voor
denk je:
de horizon is er een
en de zgn. pijpestelen als het giet,
spiegelbeelden in een waterplas,
de lijn die ze van de wereld scheidt — alleen
met je oog half
in het water zie je dat precies.*

Termen in gedichten worden in de regel vak-extern gebruikt en beogen dan ook, als ik dat zo mag zeggen, een ander soort 'kennis' over te dragen.

Tot slot een laatste, **vierde kanttekening**. Heel vaak wordt de Nederlandstalige terminoloog geconfronteerd met **Engelse termen** en dus gaan heel wat forumberichten over de al of niet vertaalbaarheid ervan. Ik verwijs naar de moeilijkheid om een complex begrip als het al vernoemde 'field lab (event)' te vertalen. Dat herinnerde mij eraan hoe ikzelf bij het vertalen van een gedicht van de winnares van de Nobelprijs Literatuur 2020, Louise Glück, (*Parable of the Flight*), werd geconfronteerd niet zozeer met de moeilijkheidsgraad van *complexe monosemen*, maar dat de vertaalbaarheid hem vaak zat in de *polysemie*, een vorm van ambiguïteit, een keuze tussen nauw verwante betekenissen en equivalenten. Bij de vertaling van 'blank' bijvoorbeeld, in 'blank lake water', gaf het woordenboek mij voor 'blank' de keuze tussen een zevental zeer verwante betekenissen/vertalingen ('leeg', 'onbeschreven', 'uitdrukingsloos', 'blanco' etc.), maar ik koos uiteindelijk voor 'roerloos' omdat een en ander zich in de context van een opstijgende vlucht vogels

afspeelde en ik de tegenstelling beweging-rust in deze context zeer relevant vond. De moeilijkheid bij het vertalen van lexemen in poëzie ligt dus niet zozeer in conceptuele complexiteit of in het feit dat talen anders conceptualiseren, maar in het feit dat poëtisch taal- en woordgebruik vaak polyseem, vaag, ambigu of meerzinnig is.

Dames en heren, het is tijd om af te sluiten. Misschien was u aanvankelijk ook verbaasd, verwonderd, *bien étonnés de trouver terminologie et poésie ensemble*. Welnu ik hoop dat deze korte uiteenzetting u op haar manier heeft overtuigd dat 'wonder' vaak 'gheen wonder' is, dat i.c. terminologen en dichters, ondanks de verschillen, een aantal zaken gemeen hebben. Ergens zijn ze beiden **woordenaren**. Ik ben dan ook bijzonder verheugd en dankbaar deze penning, genoemd naar iemand die niet alleen in zijn eigen tijd, in de zestiende eeuw, ver boven de anderen uitstak, in ontvangst te mogen nemen. Ik beloof hem een mooie plek te geven, een plek naast die andere penning die mij al eerder, vijf jaar geleden, uitgereikt werd en genoemd is naar een andere grote woordenaar: **Matthias De Vries**, de grondlegger van het WNT. Voorwaar beter gezelschap had een woordenaar als ik, zich zelfs in zijn stoutste dromen niet kunnen noch durven voorstellen.

Nogmaals hartelijk dank.